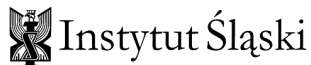

(NIE)POKÓJ 1945 CO PRZYNIÓSŁ KONIEC II WOJNY ŚWIATOWEJ?

SCENARIUSZE LEKCJI

Publikacja powstała w ramach projektu „(Nie)pokój 1945. Co przyniósł koniec II wojny światowej?”, realizowanego przez Fundację „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego oraz Instytut Śląski.

AUTOR SCENARIUSZY

dr Tomasz Skonieczny

KONSULTACJA MERYTORYCZNA

dr Robert Żurek, dr Bartosz Kuświk

KOREKTA JĘZYKOWA

Katarzyna Maziej-Choińska

OPRACOWANIE TYPOGRAFICZNE

Adam Kolenda

NA OKŁADCE

Warszawa 1945, plac Trzech Krzyży – widok w kierunku północnym. Autor nieznany. Narodowe Archiwum Cyfrowe

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”

© by Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego.

Niniejsze materiały edukacyjne mogą być pobierane i drukowane w niezmienionej formie (z podaniem źródła) wyłącznie w celach edukacyjnych i niekomercyjnych.

(NIE)POKÓJ 1945

CO PRZYNIÓSŁ KONIEC II WOJNY ŚWIATOWEJ?

CZĘŚĆ 1. EUROPA

ETAP EDUKACYJNY

szkoła podstawowa (8 klasa) oraz szkoła ponadpodstawowa

CZAS TRWANIA

godzina lekcyjna

ZAKRES TEMATYCZNY

Europa po II wojnie światowej, nowy podział świata, ekspansja komunizmu w Europie

CELE

Po zakończonej lekcji uczeń potrafi:

- ▶ przedstawić okoliczności i przebieg II wojny światowej,
- ▶ wskazać na mapie państwa, na terenie których w 1945 roku stacjonując wojska Armii Czerwonej oraz wojska Aliantów Zachodnich,
- ▶ potrafi wskazać wygranych i przegranych II wojny światowej.

METODY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE, MATERIAŁY

materiały ikonograficzne, mapa oraz karta pracy

FORMY PRACY

praca pod kierunkiem, dyskusja, elementy wykładu, praca w grupach

WPROWADZENIE

1. Nauczyciel, w formie krótkiego wykładu, omawia okoliczności wybuchu II wojny światowej, strony konfliktu oraz przebieg działań frontowych do 1945 roku i kapitulacji Niemiec.

KARTA PRACY/PRACA W GRUPACH

2. Nauczyciel dzieli uczniów na zespoły 2-4 osobowe oraz rozdaje im materiały pomocnicze:

- ▶ *mapę*, prezentującą podział polityczny Europy, do którego doszło w konsekwencji wydarzeń 1945 roku (załącznik nr 1),
- ▶ *kartę pracy* (załącznik nr 2).

Zadaniem uczniów jest uzupełnić *kartę pracy* w oparciu o informacje przedstawione na mapie.

Uwaga: *mapa przedstawia podział Europy, tak jak go opisał Winston Churchill w 1946 roku. Jest to zabieg mający tym wyraźniej pokazać następstwa wydarzeń z 1945 roku.*

W karcie pracy pojawia się pytanie o traktaty pokojowe z 1947 roku. Nauczyciel może wyjaśnić uczniom okoliczności ich podpisania, lub, na tym etapie, pozostawić ich z samodzielną interpretacją, ograniczając się np. do odpowiedzi, że były to traktaty podpisane z sojusznikami Niemiec.

3. Następnie, na forum klasy, w formie burzy mózgów, uczniowie odpowiadają na pytania:

- ▶ *Kto mógł poczuć się zwycięzcą wojny?*
- ▶ *Kto czuł się pokonanym?*
- ▶ *W jakich krajach oficjalnie świętowano zakończenie wojny i kapitulację Niemiec?*

Jako ilustrację do tej części lekcji, nauczyciel może pokazać uczniom zdjęcia (załącznik nr 3), przedstawiające jak odmienną perspektywę na koniec walk mogą mieć różne narody.

Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów. Następnie stawia przed uczniami kolejne pytania, zapraszając do dyskusji:

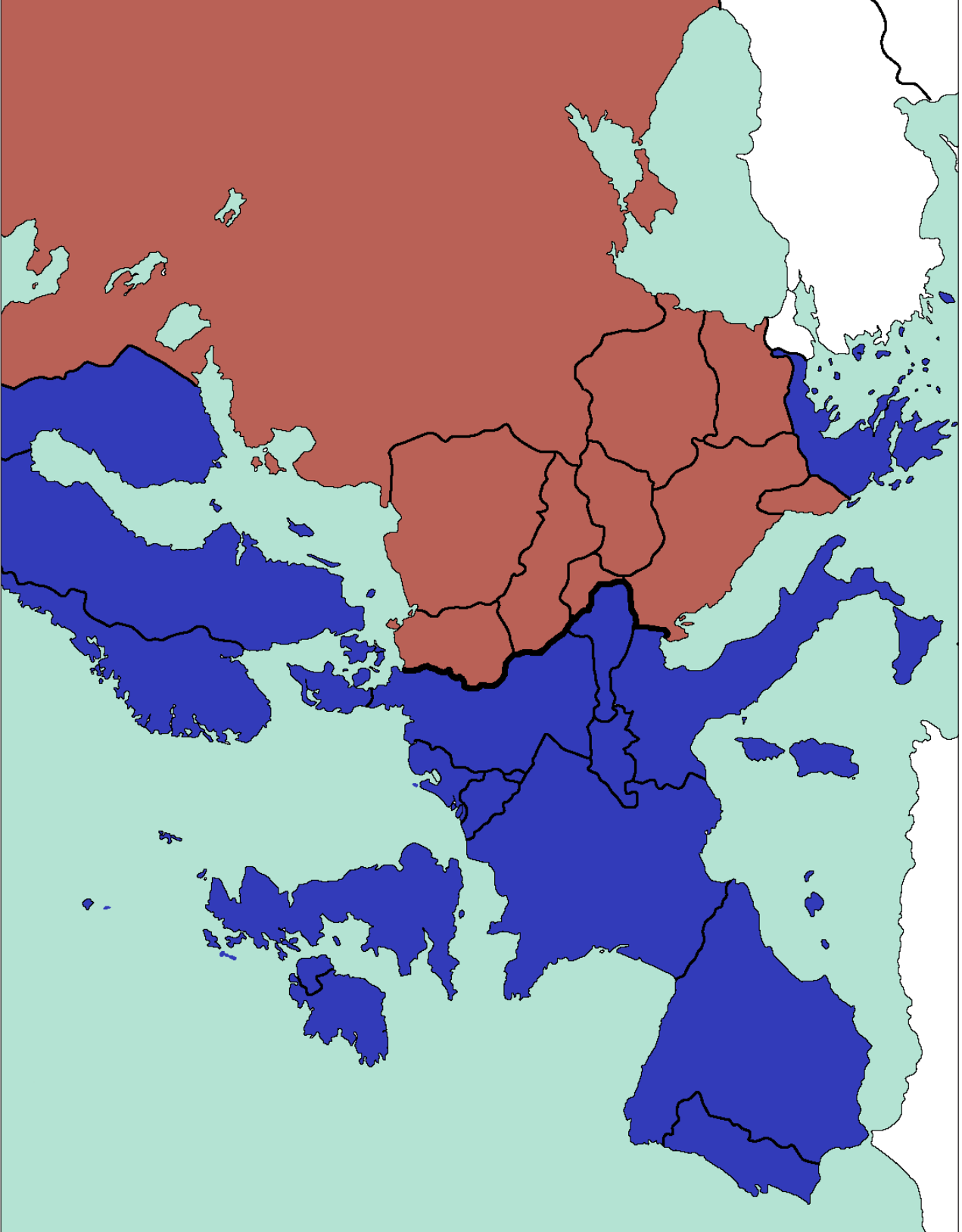
- ▶ *Jakie nastroje panowały w krajach, które prowadziły wojnę po stronie Niemiec?*
- ▶ *Czy nastroje panujące w krajach, na terenie których stacjonowały wojska Aliantów Zachodnich różniły się od tych, gdzie stacjonowały oddziały Armii Czerwonej?*

PODSUMOWANIE

4. Nauczyciel, w formie krótkiego wykładu, podsumowuje dotychczasowe dyskusje oraz podkreśla, dlaczego w Europie koniec II wojny światowej spotkał się z tak różnymi reakcjami – i dlaczego dziś w tak różny sposób pamiętamy i upamiętniamy te wydarzenia.

Wskazówka: *jako podsumowanie lekcji nauczyciel może zaproponować uczniom, aby samodzielnie zapoznali się z podcastami, które zostały przygotowane z myślą o uczestnikach niniejszych zajęć. Więcej informacji na ten temat na stronie <https://bit.ly/3c7GFHZ>*

ZAŁĄCZNIK NR 1

Europa po II wojnie światowej

ZAŁĄCZNIK NR 2

Nazwa kraju	Państwo alianckie (A) czy państwo Osi (O)?	Czyje wojska były obecne w kraju w maju 1945 roku? [Alianci Zachodni/Armia Czerwona]	Czy podpisywany był z tym krajem traktat pokojowy w Paryżu w 1947 roku? [tak/nie]
Polska			
Czechosłowacja			
Węgry			
Rumunia			
Bułgaria			
Włochy			
Francja			
Wielka Brytania			
Holandia			

ZAŁĄCZNIK NR 3

Amerykańscy żołnierze
obserwują francuską
flagę na Wieży Eiffla.
25 sierpnia 1944 roku

Warszawa, zniszczony
pomnik Syrenki.
Styczeń 1945 roku

Oddziały francuskiej 2 Dywizji Pancерnej przejeżdżają pod Łukiem Triumfalnym. 26 sierpnia 1944 roku

Defilada 1 Armii Wojska Polskiego na ulicy Marszałkowskiej w Warszawie. 19 stycznia 1945 roku

(NIE)POKÓJ 1945

CO PRZYNIÓSŁ KONIEC II WOJNY ŚWIATOWEJ?

CZĘŚĆ 2. POLSKA

ETAP EDUKACYJNY

szkoła podstawowa (8 klasa) oraz szkoła ponadpodstawowa

CZAS TRWANIA

godzina lekcyjna

ZAKRES TEMATYCZNY

Polska po II wojnie światowej, przejmowanie władzy przez komunistów

CELE

Po zakończonej lekcji uczeń potrafi:

- ▶ scharakteryzować przebieg działań wojennych na ziemiach polskich w latach 1939-45,
- ▶ rozumie okoliczności i konsekwencje powstania Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego,
- ▶ charakteryzuje proces przejmowania władzy przez komunistów,
- ▶ przedstawia różne perspektywy społeczeństwa polskiego na sytuację panującą w 1945 roku.

METODY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE, MATERIAŁY

teksty źródłowe

FORMY PRACY

praca pod kierunkiem, dyskusja, elementy wykładu, praca w grupach

WPROWADZENIE

1. Nauczyciel, w formie krótkiego wykładu, omawia przebieg II wojny światowej na ziemiach polskich (1939-1945), ze specjalnym uwzględnieniem konsekwencji, jakie dla późniejszych losów Polski miała klęska Powstania Warszawskiego oraz powstanie Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego i stworzenie kontrolowanych przez komunistów struktur administracyjnych (tzw. Polska Lubelska).

Wskazówka: *nauczyciel powinien wskazać, że wypieranie oddziałów niemieckich z ziem przedwojennej Polski („wyzwalanie”) było procesem, który nie przebiegał równocześnie i w podobny sposób. Pomocna może tu być mapa przedstawiająca przebieg ofensywy Armii Czerwonej na ziemiach polskich w latach 1944-45.*

PRACA Z MATERIAŁAMI ŹRÓDŁOWYMI/PRACA W GRUPACH

2. Nauczyciel dzieli uczniów na zespoły 2-4 osobowe, a następnie rozdaje im teksty źródłowe (załącznik nr 1 i 2). Po zapoznaniu się z materiałami źródłowymi uczniowie odpowiadają na pytania:

- ▶ *W jaki sposób wygląda sytuacja panująca w Polsce w świetle Dekretu KRN z 8 maja 1945 roku? Jaki obraz rzeczywistości kreowany jest przez nadanie nowemu państwowemu nazwy Narodowe Święto Zwycięstwa i Wolności?*
- ▶ *W jaki sposób sytuację panującą w Polsce opisuje prezydent Raczkiewicz?*
- ▶ *Jaki obraz Polski wyłania się po lekturze obu tekstów?*

Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów i rozdaje uczniom kolejny tekst źródłowy (załącznik nr 3). Po zapoznaniu się z materiałami źródłowymi uczniowie odpowiadają na pytania:

- ▶ *Jak przedstawiają sytuację panującą w Polsce przedstawiciele Rady Jedności Narodowej?*
- ▶ *Jak przedstawiciele Państwa Podziemnego oceniają szanse na demokratyczne życie polityczne w Polsce?*

BURZA MÓZGÓW

3. Nauczyciel zadaje pytania, zaczynając burzę mózgów:

- ▶ *Jakich warunków potrzeba, aby człowiek mógł poczuć, że minął stan wojny, okupacji, zagrożenia?*
- ▶ *Co jest niezbędne, aby uznać sytuację polityczną i międzynarodową kraju za stabilną?*
- ▶ *Czy w 1945 roku Polacy mogli poczuć się jako zwycięzcy wojny, którą Polska toczyła od 1 września 1939 roku?*

Wskazówka: powyższe pytania dają przestrzeń, aby rozbudzić pewną wyobraźnię wśród uczniów. Dla ułatwienia im dyskusji można odwołać się do grupy problemów, które stanęły przed ówczesnym społeczeństwem polskim:

- poziom społeczny: utrata bliskich, bieda, zniszczenia i problemy ze znalezieniem schronienia, przemoc, trauma, strach przez Rosjanami.
- poziom polityczny: brak ustalonych granic (i znana od 1943 roku zapowiedź utraty ziem wschodnich), dwa rządy (warszawski i londyński), rozprawa z przeciwnikami politycznymi komunistów (Proces Szesnastu, aresztowania i mordy na członkach podziemia zbrojnego, jak np. Obława Augustowska).

PODSUMOWANIE/WYKŁAD NAUCZYCIELA

4. W formie krótkiego wykładu, przedstawiającego sytuację panującą w Polsce w 1945 roku, nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów.

Kontynuując wykład na temat sytuacji panującej w Polsce w 1945 roku, nauczyciel podkreśla, że ważnym jest, aby zdawać sobie sprawę, że dla różnych ludzi i grup społecznych to, co działo się w Polsce w roku zakończenia wojny mogło być oceniane w zupełnie inny sposób.

Wskazówka: w tym miejscu nauczyciel może wskazać, że zupełnie odmienną optykę może mieć:

- ludność żydowska i ludzie, którzy zostali uwolnieni z niemieckich więzień i obozów,
- członkowie dawnego AK i podziemia zbrojnego, którzy teraz byli poszukiwani przez UB i NKWD,
- ludność zamieszkała na Kresach, która została zmuszona do porzucenia domów,
- mieszkańcy Warszawy, którzy wracali do zrujnowanego miasta i mieszkańcy małych miast, które nie ucierpiały w trakcie działań wojennych.

Propozycja: w tym miejscu nauczyciel może zdecydować się, aby bliżej omówić sytuację, która panowała na terenie powiatu/województwa, w którym mieści się szkoła (z którego pochodzą uczniowie).

ZADANIE DOMOWE (DO DECYZJI NAUCZYCIELA)

Nauczyciel proponuje uczniom, aby samodzielnie zapoznali się z podcastami, które zostały przygotowane z myślą o uczestnikach niniejszych zajęć (więcej informacji na ten temat na stronie <https://bit.ly/3c7GFHZ>), a następnie przygotowali krótki esej na temat:

- ▶ *Co uważacie za najważniejszy element współczesnej pamięci o końcu II wojny światowej w Polsce?*

ZAŁĄCZNIK NR 1

DEKRET

z dnia 8 maja 1945 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Zwycięstwa i Wolności

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1) – Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Art. 1.

Celem upamiętnienia po wsze czasy zwycięstwa Narodu Polskiego i Jego Wielkich Sprzymierzeńców nad najeźdźcą germańskim, demokracji nad hitleryzmem i faszyzmem, wolności i sprawiedliwości nad niewolą i gwałtem – dzień 9 maja, jako dzień zakończenia działań wojennych, stanowić będzie Narodowe Święto Zwycięstwa i Wolności.

Art. 2.

Dzień 9 maja jest wolny od pracy.

Art. 3.

Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Prezesowi Rady Ministrów i wszystkim Ministrom.

Art. 4.

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

ZAŁĄCZNIK NR 2

Depesza prezydenta Rzeczypospolitej Władysława Raczkiewicza do prezydenta Stanów Zjednoczonych Harry'ego Trumana z okazji kapitulacji Niemiec, 8 maja 1945 roku, Londyn

W tej uroczystej chwili, otwierającej nowy okres w historii Europy i stanowiącej o losach ludzkości, zwracamy się w myślach naszych do Narodu Amerykańskiego, którego bohater-scy synowie i olbrzymie wysiłki przyczyniły się tak przemożnie do zwycięstwa i wyzwolenia Europy spod niemieckiej tyranii. To wspaniałe zwycięstwo oręza sprzymierzonych nie było możliwe bez poświęceń i niezmiernych osiągnięć Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz bez niezawodnych wizji i ofiarności Jej wielkiego prezydenta Franklina D. Roosevelta.

Przykładem swoim i wysiłkiem Naród Amerykański zaskarbił sobie niewygasłą wdzięczność wszystkich wyzwolonych narodów w Europie.

Lecz, gdy radosne dzwony zwycięstwa rozbrzmiewają przez świat ludzi wolnych, nam, Polakom, nie danym jest jeszcze radować się wolnością. A jednak nie chcemy wierzyć, aby Zjednoczone Narody walczyły w tej krwawej wojnie tyle lat po to, aby pogodzić się z pogwałceniem niezaprzeczalnych praw człowieka i narodów, w obronie których młodzież nasza przelewa krew na tyłu odległych polach bitew.

Czerpiemy otuchę w nadziei, że uczyniwszy tyle dla wyzwolenia całego świata spod jarzma niemieckiego, Ameryka pod Pana – Panie Prezydencie – niezawodnym przewodem nie odmówi swego potężnego moralnego i materialnego poparcia w budowie prawdziwie demokratycznej społeczności europejskiej, zgodnie z naszymi wspólnymi ideałami wolności i sprawiedliwości.

ZAŁĄCZNIK NR 3

Odezwa Rady Jedności Narodowej do Narodu Polskiego i Narodów Sprzymierzonych. Testament Polski Walczącej (fragmenty)

Dnia 1 lipca 1945 [r.]

(...) Naród polski przyjął Armię Czerwoną jako wyswobodzicielkę Polski od jarzma hitlerowskiego. Wkrótce jednak nastąpiło rozczarowanie. Najszerze masy ludowe przekonały się, że demokracja jest w obozie Polski Podziemnej, zaś Komitet Lubelski to dyktatura, oparta o obce siły, a nie o wolę i zaufanie narodu.

(...) Koniec wojny z Niemcami zastał Polskę w sytuacji niesłychanie trudnej, a nawet tragicznej. Gdy inne narody, zwłaszcza zachodnie, po zlikwidowaniu okupacji niemieckiej odzyskały rzeczywistą wolność i mogły przystąpić samodzielnie do urządzania sobie życia, Polska w wyniku wojny, w której poniosła największe ofiary, znalazła się pod okupacją, z rządem narzuconym przez ościenne państwo i bez wyraźnych widoków na pomoc swych sojuszników zachodnich.

(...) Z chwilą powstania nowego rządu i uznania go przez mocarstwa zachodnie kończy się dla nas możliwość legalnej walki konspiracyjnej, opartej o uznawany powszechnie Rząd w Londynie. (...) Na sesji dn. 1 lipca br. wszystkie stronnictwa demokratyczne Polski Podziemnej, reprezentowane w Radzie Jedności Narodowej, powzięły jednomyślnie uchwałę rozwiązania Rady (...) Nie chcąc podsycać nadal w społeczeństwie polskim ducha konspiracji, otwierając przed stronnictwami demokratycznymi drogę jawnej współpracy z Rządem i walki o swe cele z przyłbicą otwartą, Rada Jedności Narodowej nie kryje przed narodem polskim swych obaw, czy próba ta nie skończy się nowym rozczarowaniem i katastrofą na skutek niedotrzymania obietnic przez kontrahentów. (...) Dopóki na terenie Polski znajdują się wojska sowieckie i NKWD, obawy te nie przestaną być aktualne.

ŹRÓDŁA WYKORZYSTANYCH MATERIAŁÓW

SCENARIUSZ 1

Załącznik 1

Mapa Europy przedzielonej Żelazną Kurtyną (tak, jak opisał ją Winston Churchill w 1946 roku). By BigSteve – praca własna, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iron_Curtain_as_described_by_Churchill.PNG [dostęp 25.09.2020]

Załącznik 3

Zdjęcie 1. Amerykańscy żołnierze obserwują francuską flagę na Wieży Eiffla. By Nieznany lub nie podany – U.S. National Archives and Records Administration, Domena publiczna.

Zdjęcie 2. Oddziały francuskiej 2 Dywizji Pancерnej przejeżdżają pod Łukiem Triumfalnym (26 sierpnia 1944). By United States Federal Government (Repository: Library of Congress Prints and Photographs Division Washington, D.C. 20540 USA). Edited by User:Aqwis. – Image:Paris1944.jpg, Domena publiczna.

Zdjęcie 3. Defilada 1 Armii Wojska Polskiego na ulicy Marszałkowskiej w zdobytej Warszawie 19 stycznia 1945. By Nieznany – Zdjęcie z kolekcji zdjęć z Drugiej Wojny Światowej Dr. Marka Tuszyńskiego. Odbitka wydrukowana przez Wojskową Agencję Fotograficzną, sygnatura 2012/1502-29. Skan z 8 × 5 cm odbitki. Domena publiczna.

Zdjęcie 4. Ruiny przystani Klubu Wioślarskiego „Syrena” Warszawa i zniszczony pomnik Syrenki. Styczeń 1945. By Eugeniusz Haneman – Muzeum Powstania Warszawskiego, Domena publiczna.

SCENARIUSZ 2

Załącznik nr 1

Dekret z dnia 8 maja 1945 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Zwycięstwa i Wolności, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19450210116/T/D19450116L.pdf> [dostęp: 25.09.2020]

Załącznik nr 2

Depesza prezydenta Rzeczypospolitej Władysława Raczkiewicza do prezydenta Stanów Zjednoczonych Harry’ego Trumana z okazji kapitulacji Niemiec, http://karski.muzhp.pl/zycie_powojenne_depesza.html [dostęp: 25.09.2020]

Załącznik nr 3

Odezwa Rady Jedności Narodowej do Narodu Polskiego i Narodów Sprzymierzonych. Testament Polski Walczącej, cyt. za: *Testament Polski Walczącej. Ostatnie przesłanie Polskiego Państwa Podziemnego*, red. I. Gałęzowska, Warszawa 2015, s. 13-19.

Publikacja dostępna online <https://przystanekhistoria.pl/pa2/biblioteka-cyfrowa/publikacje/24928,Testament-Polski-walczacej-Ostatnie-przeslanie-Polskiego-Panstwa-Podziemnego.html> [dostęp: 25.09.2020]